

MAKTABGACHA TA'LIMDA SAN'AT, MUSIQA VA IJODIY FAOLIYAT ORQALI BOLALARNI ESTETIK TARBIYALASH

Zakirova Zilola A 'zamovna Termiz davlat pedagogika
instituti Musiqa mahorati va madaniyati kafedrası dotsent
Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Email:zilolazakirova23@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu ishda maktabgacha ta'lim jarayonida san'at, musiqa va ijodiy faoliyat vositasida bolalarni estetik tarbiyalashning pedagogik asoslari yoritilgan. Tadqiqotda estetik tarbiyaning mazmuni, uning maktabgacha yoshdagi bolalar rivojidagi o'rni, san'at va musiqa mashg'ulotlarining bola shaxsiga ko'rsatadigan ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, tasviriy san'at, qo'l mehnati, musiqiy ritm, qo'shiq kuylash, raqs va dramatizatsiya mashg'ulotlari orqali bolalarda badiiy did, estetik idrok, ijodkorlik va emosional barqarorlikni shakllantirish mexanizmlari asoslab beriladi. Ishda maktabgacha ta'lim muassasalarida estetik tarbiyani samarali tashkil etish shartlari, pedagogning roli va zamonaviy metodik yondashuvlar ko'rsatib o'tiladi. Tadqiqot natijalari san'at va musiqa vositalari maktabgacha yoshdagi bolalarning estetik rivojini ta'minlashda muhim omil ekanligini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: estetik tarbiya, estetik idrok, badiiy tafakkur, musiqiy tasavvur, tasviriy faoliyat, kompozitsiya, ritm va ohang, Ijodiy salohiyat, emosional rivojlanish, san'at vositalari, estetik ehtiyoj, shaxsni har tomonlama rivojlantirish.

ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ СРЕДСТВАМИ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА, МУЗЫКИ И ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ДОШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация: В данной работе рассматриваются педагогические основы эстетического воспитания детей средствами изобразительного

искусства, музыки и творческой деятельности в процессе дошкольного образования. В исследовании научно анализируется содержание эстетического воспитания, его роль в развитии дошкольников, влияние занятий изобразительным искусством и музыкой на личность ребенка. Обосновываются механизмы формирования художественного вкуса, эстетического восприятия, творческих способностей и эмоциональной устойчивости у детей посредством занятий изобразительным искусством, ручным трудом, музыкальной ритмикой, пением, танцами и драматизацией. В работе показаны условия эффективной организации эстетического воспитания в дошкольных учреждениях, роль воспитателя и современные методические подходы. Результаты исследования подтверждают, что изобразительное искусство и музыка являются важным фактором обеспечения эстетического развития дошкольников.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, эстетическое восприятие, художественное мышление, музыкальное воображение, изобразительная деятельность, композиция, ритм и мелодия, творческий потенциал, эмоциональное развитие, средства искусства, эстетическая потребность, всестороннее развитие личности.

AESTHETIC EDUCATION OF CHILDREN THROUGH ART, MUSIC AND CREATIVE ACTIVITIES IN PRESCHOOL EDUCATION

Abstract: This work covers the pedagogical foundations of aesthetic education of children through art, music and creative activities in the process of preschool education. The study scientifically analyzes the content of aesthetic education, its role in the development of preschool children, the impact of art and music classes on the child's personality. It also substantiates the mechanisms for the formation of artistic taste, aesthetic perception, creativity and emotional stability in children through visual arts, manual labor, musical rhythm, singing, dancing and dramatization classes. The work shows the conditions for the effective organization of aesthetic education in preschool institutions, the role of the teacher and modern

methodological approaches. The results of the study confirm that art and music are an important factor in ensuring the aesthetic development of preschool children.

Keywords: *aesthetic education, aesthetic perception, artistic thinking, musical imagination, visual activity, composition, rhythm and melody, creative potential, emotional development, art tools, aesthetic need, comprehensive development of the personality.*

KIRISH. Maktabgacha ta'lim davri bolalar shaxsining har tomonlama shakllanishida eng muhim bosqichlardan biri hisoblanadi. Aynan shu davrda bolaning hissiy olami, tasavvuri, badiiy idroki va go'zallikka munosabati shakllanadi. Estetik tarbiya esa ushbu jarayonning ajralmas qismi bo'lib, bolalarda san'atga qiziqish, nafislikni his qilish, rang, shakl, ritm va ohanglarni idrok etish ko'nikmalarini rivojlantiradi. San'at, musiqa va turli ijodiy faoliyat turlari estetik tarbiyaning asosiy pedagogik vositalari sifatida bola shaxsini nafaqat badiiy jihatdan, balki emosional, intellektual va ijtimoiy jihatdan ham boyitadi. Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimida estetik tarbiyaning ahamiyati yanada ortib bormoqda. Zamonaviy ta'lim talabi bolalarning ijodiy fikrlashi, tashabbuskorligi va badiiy didini rivojlantirishni taqozo etadi. Bu esa pedagogdan san'at vositalarini samarali qo'llash, musiqa mashg'ulotlarini mazmunli tashkil etish, tasviriy faoliyatga yangicha yondashish kabi ko'nikmalarni talab qiladi. Musiqa, tasviriy san'at, qo'l mehnati, raqs va dramatizatsiya mashg'ulotlarining kompleks qo'llanilishi maktabgacha yoshdagi bolalarning estetik ehtiyojini qondiradi, ularni ijodiy faoliyatga jalb etadi va badiiy tafakkurini shakllantiradi. Mazkur ishda maktabgacha ta'limda san'at, musiqa va ijodiy faoliyat orqali bolalarni estetik tarbiyalashning mazmuni, ahamiyati va didaktik asoslari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, estetik tarbiyani samarali tashkil etishning amaliy mexanizmlari, pedagogning vazifalari va zamonaviy metodik yondashuvlar asoslab beriladi.

Maktabgacha yosh – bu bolaning ichki dunyosi eng serjilo, sezgir va qabulchan bo'ladigan davrdir. Aynan shu bosqichda bola atrofdagi rang, shakl,

tovush, harakat va badiiy obrazlarni chuqur his eta boshlaydi. San'at va musiqa esa shu nozik idrokni uyg'otadigan, uni tarbiyalaydigan eng kuchli vositadir.

Estetik tarbiya — bu bolaga “go'zallikni ko'rish”ni o'rgatish emas, balki **go'zallikni his qilish**, undan **ruhiy oziqa olish**, **san'at orqali o'zini ifodalash** imkoniyatini berishdir. Bolaning qo'shiq aytishi, ranglar bilan o'ynashi, chizishi, raqsga tushishi — bularning barchasi uning ichki olamini ochadi, tuyg'ularini tartibga soladi, tasavvurini kuchaytiradi va shaxs sifatida kamolotiga zamin yaratadi. Musiqa mashg'ulotlarida bola ohangni his qilib, ritmga mos harakat qiladi, cholg'ular orqali tovush bilan “suhbatlashadi”. Bu jarayonlar uning emosional barqarorligini mustahkamlaydi va musiqiy didini shakllantiradi. Tasviriy san'at esa ranglar uyg'unligini topishga, chiziqlar orqali fikrini ifodalashga, tasviriy tilni o'zlashtirishga yordam beradi. Ijodiy faoliyatlar — dramatizatsiya, qo'l mehnati, konstruktor o'yinlari — bolada mustaqil fikrlash, fantaziya, estetik sezgirlik va tashabbuskorlikni uyg'otadi. Estetik tarbiya bolaga shunchaki rasm chizish yoki musiqani tinglashni o'rgatmaydi — u bolaning tuyg'ulari, sezgilari va ichki kechinmalarini boshqarish madaniyatini shakllantiradi. Chunki san'at bolaning ruhiyatiga eng bevosita ta'sir qiluvchi vosita hisoblanadi. Musiqa yordamida bola:

- kayfiyatini boshqaradi;
- o'zini tinchlantiradi;
- quvonch, hayajon, hayrat kabi tuyg'ularni boshdan kechiradi.

Ranglar bilan ishlash esa bola ruhiyatini erkinlashtiradi, stressni kamaytiradi va ijodiy fikrlashni kuchaytiradi.

Estetik tarbiyaning psixologik asoslari

Maktabgacha yoshdagi bolalarda sezgi, idrok, tasavvur va his-tuyg'u jarayonlari juda tez shakllanadi. Shu sababli san'at vositalari ularning psixikasiga bevosita ta'sir qiladi:

Ranglar — bola kayfiyatini boshqaradi (issiq ranglar faollik, sovuq ranglar sokinlik beradi).

Ohang va ritm — hissiy muvozanatni ta'minlaydi, bolaning ichki holatini ifoda etishga yordam beradi.

Tasvir va obrazlar — tasavvur va xotirani kuchaytiradi.

Ijodiy o'yinlar — fantaziyani va erkin ifodani rivojlantiradi.

Psixologlar fikriga ko'ra, san'at orqali estetik ta'sir bolaning shaxsiyati shakllanishida intellektual omillardan ham kuchliroq bo'lishi mumkin.

San'at orqali tarbiya o'z natijasini juda nozik, ammo chuqur ko'rinishda beradi: bola voqealarni nafaqat ko'radi, balki **his qiladi**; qo'shiqni nafaqat eshitadi, balki **kechiradi**; rasmni nafaqat chizadi, balki **yaratadi**.

Estetik tarbiyaning eng oliy vazifasi — bolaga:

- go'zallikni sevishni,
- san'atni qadrlashni,
- ijod qilishdan quvonch olishni,
- o'z olamini badiiy ifodalashni o'rgatishdir.

Shuning uchun maktabgacha ta'limda san'at va musiqa faqat mashg'ulot emas — ular bolaning ruhiyatini shakllantiruvchi, uning dunyoqarashini boyituvchi, badiiy tafakkurini uyg'otuvchi **eng nafis pedagogik jarayondir**.

San'at va musiqa faqat estetik emas, balki tarbiyaviy vazifalarni ham bajaradi:

a) **Emosional tarbiya.** Bola musiqani eshitib quvonadi, tinchlanadi, hayajonlanadi — bu uning hissiy dunyosini boshqarishni o'rgatadi.

b) **Axloqiy tarbiya.** Qo'shiqlardagi mazmun, rasmlardagi obrazlar, ertaklar va dramatismlar orqali ezgulik, do'stlik, mehr, tinchlik kabi tushunchalar shakllanadi.

c) **Ijtimoiy tarbiya.** Jamoaviy qo'shiq aytish, raqs, guruhda ijod qilish — bolada muloqot, hamkorlik, bir-birini tinglash madaniyatini rivojlantiradi.

d) **Intellektual rivojlanish.** Ritmni sanash, ranglarni farqlash, shakllarni tahlil qilish — bu bolaning fikrlash jarayonini rag'batlantiradi.

Xulosa

Maktabgacha ta'lim jarayonida san'at, musiqa va ijodiy faoliyat bolalarning estetik rivojlanishida beqiyos ahamiyatga ega bo'lgan tarbiyaviy vositalardir. Ushbu faoliyatlar orqali bola nafaqat rang, shakl, ritm va ohangni idrok etishni o'rganadi, balki ichki hissiy olamini ifodalash, go'zallikni his qilish va badiiy didni shakllantirish imkoniga ega bo'ladi. San'at va musiqa bolaning tafakkurini faol harakatga keltiradi, uning tasavvurini kengaytiradi, ijodkorlik va tashabbuskorlik sifatlarini rivojlantiradi.

Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, estetik tarbiya maktabgacha yoshdagi bolalarda emosional madaniyat, nafosatni anglash, his-tuyg'ularni boshqarish, ijtimoiy muloqot va badiiy tafakkur kabi muhim kompetensiyalarni shakllantiradi. Tasviriy faoliyat, musiqiy mashg'ulotlar, dramatizatsiya, raqs va qo'l mehnati orqali bola san'at olamiga kiradi, o'z qobiliyatini namoyon etadi va o'z-o'zini anglash jarayoni kuchayadi. Estetik tarbiyaning samaradorligi ko'p jihatdan pedagogning mahorati, yaratilgan estetik muhit, mashg'ulotlarning mazmuni va pedagogik yondashuv sifatiga bog'liq. To'g'ri tashkil etilgan ijodiy faoliyatlar bola shaxsini har tomonlama rivojlantiradi, uning ma'naviy dunyosini boyitadi va estetik ehtiyojini qondiradi.

Shunday qilib, san'at va musiqa vositalari maktabgacha yoshdagi bolalarni estetik jihatdan tarbiyalashda eng tabiiy, ta'sirchan va samarali pedagogik yo'ldir. Ular bolaga nafaqat go'zallikni anglashni, balki go'zallik yaratishni, ijod qilishdan zavqlanishni, hayotga nafis nigoh bilan qarashni o'rgatadi. Mazkur jarayon kelajakda madaniyatli, badiiy didi rivojlangan, ijodkor va ma'naviy yetuk shaxsni tarbiyalashning muhim poydevorini tashkil etadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2019.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2707-son qarori, 2017-y.
 4. Yo'ldoshev J.G., Mavlonova R.A. Pedagogika asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
 5. Qodirov A., To'xtaeva R. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. – Toshkent: Sano-standart, 2022.
 6. Mavlonova R., Nishonova Z. Musiqa tarbiyasi nazariyasi va metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
 7. To'xtayeva R.M. Maktabgacha ta'limda estetik tarbiya. – Toshkent: Ilm ziyo, 2021.
 8. Xolmatova M. Musiqa va estetik rivojlanish metodikasi. – Toshkent, 2020.
 9. Lowenfeld V. Creative and Mental Growth. – New York: Macmillan, 1987.
 10. Gordon E. Music Learning Theory for Early Childhood. – Chicago: GIA Publications, 2003.
- www.mdo.uz Maktabgacha ta'lim agentligi rasmiy sayti
- www.lex.uz O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma'lumotlar bazasi